

Popeleční středa

Joel 2, 12 - 18

Roztrhněte svá srdce, a ne šaty!

V centrální výzvě dnešního textu: "Obraťte se k Hospodinu, svému Bohu" jsou důležité dvě věci. Za prvé: Jaký je Bůh, ke kterému se má Izrael obrátit? Bůh proroka Joela je Bohem živým a vášnivě milujícím: milosrdným, milostivým, něžným a dobrotivým. Právě k takovému Bohu je nutné (ale také možné!) se obrátit. Jak? "Celým srdcem", tj. celým svým životem, celou bytostí vnější i vnitřní, a ve společenství celého Božího lidu.

2 Kor 5, 20 - 6, 2

Smiřte se s Bohem! Hle teď je ta doba příhodná!

Důvodem Pavlovy vášnivě prosby o smíření (doslova "Nechte se smířit s Bohem") je hluboká znalost lidského hříchu a potřeby smíření a zároveň nesmírná jistota, že sám Bůh toto smíření již daroval a umožnil: Svého Syna totiž (verš 21 dosl.) "učinil hříchem, abychom se my v něm stali Boží spravedlností" (tedy aby na nás bylo vidět, jak je Bůh spravedlivý, tj. mocný ve svém milosrdenství). A kdy je nejvhodnější čas pro nový vstup do již darovaného smíření? Právě teď!

Mt 6, 1-6.16 - 18

Tvůj Otec, který vidí i to, co je skryté, ti odplatí.

V Matoušově evangeliu (zvláště v "horském kázání") je pravá pokorná "skrytost" onou cestou, jak být "světlem světa" a jak "prokvasit celé těsto". Teprve ten, kdo s Otcem naváže skrytý, osobní, srdečný vztah (kdo má po joelovsku "roztržené srdce"), je Otcem obdarovatelný (což je vlastní smysl výrazu "odměna" či "odplata"). Jako příklady jsou uvedeny tři cesty k svobodné otevřenosti: skutky milosrdenství (vztah k druhým), modlitba (vztah k Bohu) a půst (vztah k sobě samému).

O počátcích postní doby si povíme o 1. neděli postní; dnes nás bude zajímat historické pozadí dnešního dne, tzv. *popeleční středy*, která tvoří starodávný portál posvátné doby svatopostní. Již velmi brzy se totiž počátek veřejného pokání pro těžké hříšníky stanovil na začátek Quadragesimy. Popeleční středa jako začátek postního čtyřicetidenního období se objevuje někdy kolem 5. století; poněvadž se nepostilo o nedělích, bylo třeba zvýšit počet postních dnů tak, aby se dosáhlo oné evangelní čtyřicítky, která je ostatně inspirována Ježíšovým postem na poušti. Vraťme se ale ke kajícím. Ti byli oblékáni do kajících rouch a byli sypáni popelem. Následné vyobcování z Církve probíhalo velmi dramaticky stejně jako celé období pokání. Jen pro zajímavost: kající byli oblečeni do kozlí kůže, nosili neupravené šaty a vousy, měli zakázáno se koupat, čekávali u kostelních dveří a vrhali se k příchodím k nohám s prosbou o přímluvnou modlitbu. Takřka stále se postili, dnem i nocí se modlili, lehávali na pryčně, ráno i večer konali řadu prostrací, připravovali zemřelé a pohřbívali je a samozřejmě měli přísný zákaz manželského života až do konce života - stát se "kajícím" znamenalo vlastně zemřít jednou provždy pro tento svět. Jedinou "výhodou" bylo, že Církev chápala jakožto skutečně závažné hříchy (ve smyslu dnešní klasifikace jako hříchy "těžké") pouze vraždu, odpad od víry a cizoložství.

Zatímco praxe veřejného pokání pomalu ale jistě ustupovala, udržel se zvyk sypání popelem dál. Papež Urban II. doporučil roku 1091 tento bohulibý zvyk všem církevním obcím; už v 11. století je doložena modlitba žehnání popela a ve století následujícím se popel získává pálením palmových ratolestí z loňské Květné neděle. Popel jakožto symbol pomíjivosti dává dnešnímu dni naprosto nezaměnitelný ráz: člověk není ničím větším než popelem, prachem, který se nakonec v prach obrátí. Zároveň ale žehnací modlitba tváří v tvář pomíjivosti a smrti vyznává, že *věříme, že nám odpustíš a vzkřísíš nás k novému životu, jako jsi vzkřísil svého Syna*. Popel, kterým jsme na znamení kajícího smýšlení označováni, tak není symbolem definitivního zániku, ale pomíjivosti, proměněné Bohem ve věčnou skutečnost.

První čtení Popeleční středy je vybráno z knihy proroka Joela. Ta je zvláštní sama o sobě,

neboť jako jediná prorocká kniha SZ neudává časové zařazení podle králů, což vede některé badatele k názoru, že se jedná o poexilní liturgický text, zaměřený na boj jahvismu s baalismem. O autorovi, proroku **Joelovi**, který je silně apokalypticky zaměřen, víme jen tolik, že byl synem *Petuela (1,1)* a podle židovské tradice působil v 8. stol. př. Kr., což je ale naprosto neprokazatelné. Hospodin jeho ústy vyzývá k obrácení: *Obratťte se k Hospodinu, svému Bohu* a prorok zároveň vykresluje, jaký je Bůh, který po tomto obrácení člověka touží. Je dobrotivý, milosrdný, shovívavý, něžný a plný slitování a upozorňuje nás, že naše pokání nespočívá v roztržení šatů a v jiných vnějších projevech, ale v hluboké proměně člověka: roztrhněte svá srdce! Skutečné kající smýšlení se přece nemůže projevat jen skrze vnější symptomy, ale hluboká proměna srdce musí být vidět navenek, v našem jednání. V podstatě o stejný problém jde i Pánu Ježíšovi, když ve svém horském kázání varuje před formální zbožností, která neproměňuje naše srdce. A Pavel ve svém, už druhém, listu do Korinta, připomíná hlubokou souvislost mezi hříchem a Bohem. Proto vyzývá, abychom hned teď, ne až zítra, přijali milost, změnili svůj život a tak se smířili s Bohem. Ze všech těchto textů zaznívá několik hlubokých myšlenek: hřích není jen něco, co narušuje můj vztah k bližnímu, ale také "rozhazuje" mě samotného a především narušuje můj vztah s Bohem. Hřích nelze chápat jen jako zlý skutek, jako nějaké objektivní přestoupení obecně platné normy, ale především jako skutek proti lásce. Zhřešit znamená především zranit někoho, kdo nás miluje a tím vlastně ublížit sobě samému. Je to skutek, zraňující Boží i lidskou lásku a tím připravující i nám duševní utrpení a bolest. V tomto smyslu můžeme postní dobu chápat jako touhu člověka - kajícíka - po usmíření, po zacelení všech ran, všech vin, po objetí všech těch, kterým jsme svým dosavadním životem ublížili, po nastolení atmosféry opravdové a upřímné lásky a pokoje. A přece se nám zdá, že se jakoby nemáme z čeho vyznávat, nemáme čeho litovat, jednotlivá setkání s Bohem ve svátosti smíření jsou pro nás spíš nutnou, často i únavnou povinností. Problém je v tom, že jsme se naučili listovat zpovědními zrcadly, pročítat si jednotlivá selhání a zkoumat "kolikrát", s kým a jak, aniž bychom cítili opravdovou vinu, opravdovou lítost, opravdový pocit smíření. Prvotní církev byla možná tvrdá, očima dnešního člověka až nelidská, ale viny, které měly ony katastrofální následky, byly za to opravdu do nebe volající: zabití člověka, zrada osoby mně nejbližší a zrada Boha. Napadá nás ještě něco horšího? Nasloucháme-li hříchům kajících ve zpovědních nebo zamyslíme-li se sami nad tím, co my vyznáváme, máme pocit, že ten svět okolo nás není vůbec tak špatný, jak se říká. Drobné nepozornosti v modlitbě, roztržitost, opomenutí - samé prkotiny. A večer přijdeme domu a v televizi vidíme, že před několika desetiletími existovala Osvětim, že před několika lety se něco podobného dělo jen několik set kilometrů od nás v Jugoslávii, že lidé bez zábran ubližují jeden druhému, kradou, pomlouvají, jsou necitelní, sobečtí, zlí ... To je obrovský rozdíl mezi "zpovědníci" a praxí. Jak je možné, že ti nevinní beránci, jen tu a tam roztržití při modlitbě, dokážou vraždit miliony nevinných? Nebo se domníváte, že nacističtí zločinci, vesměs věřící lidé, se zpovídali kdysi z něčeho jiného? Přiznejme si už konečně, že v nás je zlo. Ne to směšné, ze kterého se často zpovídáme, ale to opravdové, hluboce zakořeněné, možná i nám samotným neznámé, poněvadž dobře a rafinovaně skryté, které z nás - zdánlivě nevinných beránek - je schopno přes noc učinit vlky. O to v postní době, ale vlastně v celém našem životě jde - přiznat si, že nejsme dobří, že v nás jsou netušené možnosti v tom záporném slova smyslu a že vítězit nad tímto zlem nedokážeme sami, ale musíme se svěřit do rukou Kristových. On na kříži toto zlo jednou provždy přemohl; na nás je, abychom se ve své pýše dovedli překonat a z tohoto pramene přijmout odpuštění a život!